

دارالفنون

حقوق فائزہ بنت محمد علی

حقوق، سیاسیات، اقتصادیات

ایک آبرہ برائے اولاد

مذہبات :

مرحوم سید ہاشم بک

قسم حقوقی :

[یوسف صیا]		ژوری
[مرحوم سید ہاشم بک]		وحدت قضا
		محاکم شرعیہ نیک عدلیہ نظارتہ ربطی حقندہ مجلس
[مرحوم سید ہاشم بک]		میعوان عدلیہ انجمنی مضطہبی
[مصطفی رشید]		مواد حقوقیہ حبس ایلمہ تضییق

قسم اقتصادی :

[دوکتور اوژن وورتسبورگر]	امور ادارہ ایلمہ استاقتیق آرد سندہ کی مناسبات
----------------------------	---

استانبول - مطبعہ عامرہ

۱۳۳۳-۱۳۳۶

وحدت قضا مسئله سی

دولتک اقدم وظائفی حدود ملکیه سی داخلندہ تقریر امن و آسایش و توزیع کمال عدالتدر . عدالت ، بر هیئت اجتماعیہ نک صالح و مسالمت اوزرہ ترقی و انکشافی تأمینہ خادم اولان نظام و موازنہ نک کافل دوامیدر . لدی الایجاب جبر ایله تأیید اولنمہ شایان کوریلان قواعد حقوقیه نک محتواسی و هدف استحصالی عدالتدر . بتون حقوقی تشکیلاتک استقصا ایتدیکی غایہ ده عدالتدن بشقہ برشی دکلدر . شو حالده خدمات دوات آرہ سندہ توزیع عدالت ، سر دفتر تشکیل ایدر .

دولت ، توزیع عدالت امرندہ کندیسنه رقیب طانیاز . ولایت قضا ، دولتک حقوق سلطنت و حکمرانیسندندر . دولت ، فرمانبر اولدینی قطعہ ارضیہ ایچندہ ولایت قضایی منحصرأ حائزدر . بریرده یکی سلطان ، تراقباً حکمران اولہ ماز . دولتک ولایت قضائی استعمال صلاحیتی محکمہ لره مودوعدر . بوخصوصده محاکم ، دولتک نیابتی حائزدر لر . ولایت قضا ، لدی الاقتضا ، اعطای امر و استعمال جبری مستلزمدر . امراتکم و جبر استعمال ایلک ایسہ دولته خاصدر .

دولت ، بودقیقہ بناء ، کندی نامنه ولایت قضایی استعمال ایتدیرہ جکی محاکمت تشکیلاتنه فضلہ اہمیت عطف ایدر . ذاتاً بردولتک تشکیلات محاکمی اودولتک سیاسی و اجتماعی تشکیلاتیلہ قویاً علاقہ داردر . تشکیلات محاکم ، دولتک سیاسی موجودیتندہ حادث اولان صفحات مختلفہ ایله متناظرأ تبدلاتہ تابع اولور . شو وجہ ایله کہ ہر مہم انقلاب - آنی اولسون ، دوامی اولسون - محاکمک تشکیلاتی اوزرندہ قطعی و متوالی برعملیہ اجرایی موجب اولور .

مملکتیمز بوقانونک تأثیرندن قورتولہ ماز . نہ کیم قورتولہ مامشدرده ۵ حزیران ۱۲۹۵ تاریخندہ نشر و تطبیق ایدیلان محاکم نظامیہ تشکیلاتی قانونی حقیقی برانقلاب اجتماعی و سیاسی محصولی عد اولنہ مامقلہ برابر اصلاحات عدلیہ مزیدہ بر مقدمہ تثبیت تشکیل ایدر . مملکتیمزک مؤسسات حقوقیہ سنہ مصدر اولان اصلر و عرف و طادتلرہ

یکی قانونك استناد ایندیکی اساسات آراسنده نمائلك وموانست بولمديفندن اصلاحات مطلوبه آله ایدیه مامشدر .

حقیقی وجدی بر انقلابك بیه یقه مدینی سقیم غنعات قدیمه نك بویه بر تحول مولودی اولیان مؤسسات سایه سنده کسب صلاح ایده جکینه منتظر اولق معناسزدر . باخصوص یکی تشکیلاتك بادی تأملی ونهایتسز شکایاتك حامی اولان قدیم تشکیلات ، وضع اصلیه صراحتاً ادامه ایدیلیرسه فوضای قضائی شبهه سز قالدیرلش اولماز .

بوجهل دن اولق اوزره محاکم شرعیه محافظه موجودیت ایتش وبوز له برابر مملکسته تشوش قضائی محفوظ قالمشدر . بوراده محاکم شرعیه ایله محاکم نظامیه دن هیچ بری تشدید نیتمده دکم . بونکله برابر بوکونه قدر مأمورین وآحاددن بتون حقوقچیلری چوق دفعه یا کلس بوللره صایدیران قاریشقلنی مدح ایتمکده آلدن کلز . واقعا اختصاص طریق مقبوله بخش اهمیت عظیم فوایدی موجب اولور . یالکیز وحدت قضا امر امنی دائماً نظردن قاجیر مامق لازمدر . محاکم بر قسمی شرعی نامیه آری . بر سلسله مراتبه دیکرلرینی ده نظامی دیبه باشقه بر سلسله به ربط ایتک نظری بر قیمتی حائز اولمدقن ماعدا عملی بر چوق محاذیری داعی اولور . شرعی دینلان مسائلک حلی وظیفه سی اوابده صاحب اختصاص حکامه تودیع ایتمکده بر معنا واردر . نته کیم مواد ومعاملات تجاریه دن متولد اختلافاتی حل وفصل ایتک ودعای بیسطه یی سریعاً رؤیت ایتک اوزره تجارت وصلح محکمه لری تأسیس ایدلمشدر . فقط عملی احتیاجک استلزام ایندیردیکی بوداخلی تقسیمات ، امر قضاده کوزهدیلان وحدتی اخلاصه بادی اولمالیدر .

قوانین وقواعد حقوقیه یی تطبیق ایله مکلف اولان حکام بووظیفه لری ایفاصره سنده قانونلری تفسیر ایدهرک واضع قانونك وظیفه سی اکمال ایدرلر .

حتی حاکم کملر قانونده بر صراحته دسترس اوله مازلرسه عرف و عادتدن ومقررات محاکمه فکر عالی عدالتدن ملهم اوله رق دعواری فصل ایتک مجبوریتده درلر .

شو حالده محکمه لرك مقرراتنده بر اطراء ، بر آهنگ اولق ضروریدر . مؤسسات حقوقیه به معناً عین قوتی حائز اوله رق التحاق ایدن مقرراتک بو مؤسسات مثللو ثابت ومعلوم اولسی افراد ایچون تأمیناندر . محاکمه مراجعت ضرورتنده قالان افراد ، بونلرك اجتهاداتنده کی استقامت وجربانی اولدن بیلملیدرلرکه استحصال ایده جکلری

نتیجه حقنده آز جوق حائر اعتماد اوله بیلسونلر . بناءً علیه قوانینده آرائیلان ثبوت واستقراری مقررات محاکمه ده اهمال ایتمه مک اقتضا ایدر . ایشته شرعی ونظامی نامرلیله تفریق ایدیلان محاکمک آری آری مرجعله مربوطینی بو تأمینانی سالدیر . عین سلسله نك باشنده بولنان فتواخانه عالی ایله مجلس تدقیقات شرعیه نك اجتهداننده مشاهد عدم اطراد والفت ، باشقه حالت ذهنیه محصولی اولان محکمه تمیز ایله دواثر مذکوره اجتهدلری آره سنده ده بارز برطرزده منجلیدر .

محاکم شرعیه امر قضانك ایفاسی ایچون مؤسس برکلك اجزاسندن اولوق اوزره قبول ایدیلیر . فقط بونلرک ، نوعی ذاتنه خاص و عینی مقصدله محدث تشکیلاته مزاحم بر موجودیت اوله رق قالمسی اصلاً تجویز اولنه ماز .

برمملکده بوتون مأمورلر یکدیگری نك رقیب ومزاحمی دکل ، بلکه اک صمیمی معاونیدر . بونلرک هر برینك یگانه وظیفه سی خدمات عمومیه بی حسن تمشیت ایتکدر . هر صنف ، هر درجه ، هر نوع و هر مرجعه منسوب مأمورلرک کافه سی عدلیه خدمت عمومیه نك تسهیل تمشیتی ایچون یکدیگری نه غیرت وصداقتله معاونت ایتک ومتقابلاً مظاهر اولوق وظیفه - یله مکلفدرلر . خدمات عمومیه نك ایفاسنه مأمور هیئتله آره سنده هر نوع رقابت یالکیز بومهم وظیفه ره رعایتسزلک شکنده قالماز ؛ خدماتک سکنه دار وبال نتیجه صالح ومسالمت اجتماعینک مختل اولماسنه بادی اولور .

کچن سنه [۴ تشرین اول ۱۳۳۰ تاریخنده] نشر ایدیلان تفریق وظائف نظامنامه سی غیر قانونی اولدقدن ماعدا ۱۳۰۵ تاریخنده اصدار اولنان اراده سنیه کبی اساسده کی یا ککشلوق و ۹۳ ده تأسیس ایدیلان سیاسته مخالفتدن ناشی رفع اختلافه خدمتدن زیاده تشدید رقابته باعث اولمشدر . بوکون محاکم شرعیه ایله محاکم نظامیه دن هانکیسنک محاکم عمومیه دن اولدیفنی قطعی بر صورتده بیان ایتک ممکن اولمایور . مذکور نظامنامه نك برنجی ماده سی فقره اولیسنده محاکم نظامیه ایله محاکم شرعیه نك وظیفه دار اولدیفنی موادی تفریق ایتدکدن صوکره « طرفینک محکمه شرعیه جه رؤیتته بالرضا تحریر آ موافقت ایده جکلری دطاوی دخی محاکم شرعیه جه رؤیت اولنوب بوندن دولای طرفیندن هیچ بری مؤخر ا محاکم نظامیه ره مراجعت ایده مز ، ایدرسه دعواسی مسموع اولماز ، صورتنده ایکنجی برقره ایله قوتی محاکم شرعیه طرفه نقل ایدیور . بوقیدک علاوه سی

ایکی محذوری داعیدر : اولاً افراد اراده واختیار لرلیه تبدیل مرجع صلاحیتی ویرمک؛
ثانیاً، محاکم شرعیه بی محاکم نظامیه مقامه اقامه به خادم بر تدبیر اولق؛
وظیفه مسئله سی حقوق عامه دندر . بونده حاکم قانوندر . افراد ایسه بوتوع مسائلده
قانونک وضع ایتدیکی اساسی تبدیلدن ممنوعدر .

محاکم نظامیه تشکیلاتی قانوننده بر یدنجی ماده وار . بونکله بالعکس قوت محاکم
نظامیه به ویرمک ایستنیلمشدر . بوماده دینلورکه قوانین ونظامات موضوعه ایله
قابل حکم اولان حقوق دعوالرینی محاکم نظامیه حل وفصل ایدجک وهنوز قانون
ونظام شکنه افراغ ایدلیان احکام ایله حلی اقتضا ایدن دعاوی بی ده رد ایله به جکدر .
کورولورکه قتیله مؤسسات حقوقیه من قانون ونظام شکنه افراغ ایدلجک بونلرله
قابل حل دعاوی تک صلاحیت رؤیتی وحدت قضا غایبه سی تأمین اولنمق اوزره محاکم
سارمندن نزع ومحاکم نظامیه به تودیع اولنمشدر . یکی تفریق وظائف نظامنامه سی بو
اساس قانونی به ده مخالفدر .

امور عدلیه تک اکتساب صلاح ایتسنه خادم اولان بوضایه نظرلردن تبعاً ایتدجک
هر صنف محکمه دائرة صلاحیتی تجاوزه یلته نمش ومختلف تاریخلرده محاکمی وظیفه به
دعوت ایچون یکی اراده لر، قرارلر، نظامنامه لر نشرینه مجبورت الورمشدر . حالبوکه
تشکیلات قانوننک وضع ایتدیکی اساس واسکی سیاست ترک ایدلشمش اولسه ایدی
بوگونکی تضادلره دوشولمزدی ۱۳۰۶ تاریخلی اراده سنیه ایله یکی نظامنامه تک مرتبلی
یدنجی ماده دن تجاوز ایتمشدر .

محاکم شرعیه تک اداره سنی درعهده ایدنلر نظرنده محاکم نظامیه خصوصی واستثنائی
ماهیتدهدر . عدلیه نظارتی کندی محکمه لرینی محاکم عمومیه دن عدایدیور . بومتباین
ومتخالف نظرلر وجریانلر آرمسند غائب اولان برشی وار : حق وحقیقت؛ جداً
متضررلر موحدود : عدالته تشنه افراد .

اساساً محاکم شرعی ونظامی دبه تفریقنده اصابت ده یوقدر . بو حال، حقیقتده
وجودی اولمایان بر آیریلغک حدوتنه منجر اولورکه شسبه من معقول وسالم بر اثر سیاست
عداوتله ماز . کویا که ملندن آیری اولان دولت، مختلف ادیان منسوب جماعتلرک دینی
محکمه لری یاننده کندیبه عائد محکمه لر احداث وتأمینسه لزوم کورمشدر . تفریق

واقعدن چیقاریله حق معنا بودر . حالبوکه دوات ، حیات ملیه نك برتغیر و تطویردن باشقه
یرشی دکلدر . معلم اوریو : « دولت ، دولت طرزنده ترتیب و تنظیم اولمش ملتدر ،
دیور . حقایق اجتماعی و سیاسییه توافقی ایمان و ملتله دولتك افتراقی صورتنده تجلی
ایدن بر نظریه نك انعکاسات فعلیه سی بالطبع دها پارلاق اوله ماز . بوکون ملتله دولت
آره سندله بر آریلق بوقدر . دولتمز ، بر اسلام دولتیدر . عجبا بالکر حقوق عاقله یه
متعلق مسائلده احکام اسلامییه تطبیق اولنیورده حقوق مدنیّه سائرله متفرع مواد باشقه
اساسلره توفیقاً حل ایدیورمی که محاکمک شرعی و نظامی قسملره تفریقی جائز اولسون ؟
بوتلقی ، حقوق سلطنتدن اولان ولایت قضایه اولدینی قدر حق تشریعده منافیدر .
آوروپاده دره بکلک دورنده حادث اولوب عصر جه مجادلدهن صوکر ازاله سنه موفقیت
الویرن تشته مشابه یولسزلفک مملکتهمزده دوا سی بالطبع تجویز اولتمز . اوراده ، قراله
عاند محاکم یاننده کلیسا ایله دره بکلرک محکمه لریده اجرای قضا ایدیورلردی . کذلک اقتضا
ایترکجه وضع احکام اولنهرق حق تشریعده استعمال اولنیوردی . فقط سلطنتک زوال خسوفیه
کرک احداث حقوق ، کرک بونک تطبیق صلاحیتلری صاحب یکانه سی اولان دولته رجوع ایدی .
ظاهری فرقلردن قطع نظر بزده بوکون دره بکلک زمانی یا شبور کی یز : دولتك نظامی
نامی ویرین محکمه لرله رقابت ایدر وضعیتده شرعی اسمنی طاشیان محکمه لرور ؛ دیگر
طرفدن ، فتوالر اصداریله حق تشریع استعمال اولنیور . حقیقته ایسه ؛ کرک شرعی
و کرک نظامی محاکم کافی سی حقوق مدنییه متعلق مسائلدن متولد منازعاتی حل ایدیور
واحکام اسلامییه دن باشقه یرشی تطبیق ایلنیورلر . بناء علیه جمله سی دولت اسلامییه عاند
اولان محاکم آره سندن بوتفریق رفع ایدیله رک کشمکش حاضرله نهایت ویرمک لازمدر .
شوقدر که حقوق مسائلی خصوصیت ماهیتلرینه نظراً تقسیم وهر برینی ارباب اختصاصدن
مرکب محاکمه نویدیع ایتمکده کی محسنان منکر دکلدر . ذاتاً « وحدت قضا اخلال ایدلاملیدر ،
دینلیدیکی زمان هر نوع دعاوی بی برتک محکمه یه رؤیت ایتدیرمک ایسته نیلیدیکی آکلا
شیلما ملیدر . دنیانک هر طرفنده تاریخک همان هر صفحه سندله ، بالخاصه مدینتده ترقی
حصولله تقسیم اعمال اساسنک لایقوله جای تطبیق بولدینی برلرده ، حقوق ، تجارت و جزایه
متعلق دعوالری متخصصلردن متشکل محکمه لره فصل ایتدیرمکلردر . حتی الیوم تقسیم
اعمال اساسنه رعایتده دها ایلروده کیدلمکده در . مثلاً کرک حقوق ، کرک جزا و تجارت

محکمہ لری متعدد مجلسلرہ آریلہ رق ہر بری کندی ساحہ سنہ داخل مسائلدن منحصر آ
برقمیلہ اشتغال ایدیور . مع هذا اداره عدلیہ نك متحد برسیاستہ تابع اولسی لزومنی
یتہ هر كس تصدیقندن خالی قالیور . هب بوتفریقار ، تقسیملر داخلده اجرا اولیور .
وحدت قضایہ اصلا تعرض ایدیور . وحدت قضادن غرضمزدہ ، مقررات واجتہادات
حاکمی تنظیم وظیفہ سی ایفا ایدن هیئتک عدم تعددی لزومندن عبارتدر . محکمہ تمیزک
ترک حاضری کافی کورو تمیورسہ احتیاجلہ متناسب برطرزده تنسیق ممکندر . آریجہ
برسللہ حکام و آریجہ ایکی هیئت تمیز دہا بولند بر مقدمہ فائدہ یوقدر .

حقوق فاكولته سی

مدرسلدن

سید ہاشم

[محاکم شرعیہ نك عدلیہ نظارتہ ربطنہ دائر لایعہ قانونیہ حقندہ]

عدلیہ النجمنی مضبطہ سی

بر دولتك تشکیلات سیاسیہ واجتماعیہ سیلہ الکزیادہ علاقہ دار اولان خصوصاتدن
بری ذیلکده باشلیجہ سی تشکیلات قضائیہ سیدر . تشکیلات قضائیہ ، دولتك موجودیت
سیاسیہ سندہ حاصل اولان صفحات مختلفہ ایلہ متناظر آ تبدیل ایدر . فوری وایدواملی
ہر ہم انقلاب ، تشکیلات عدلیہ اوزرنده حالی ویا ندریحی تعدیللر اجرایی مستلزم اولور .
ہر دولت کی دولت علیہ اشبو عاملک تأثیرندن قورنیلہ مامشدر . بوکونکی تشکیلات
عدلیہ من ہر حالده بر عصر مقدم موجو اولان تشکیلاتک عینی دکادر . بیک ایکی یوز
اون بش تاریخندن بدایدن تعدیلات برچوق سنہ دن بری طوپلانوب نظاہر ایلیان تحولات
اجتماعیہ و سیاسیہ نك تأثیریلہ واقع اولمشدر .

تجارت ، جزا و حقوق عادیہ مسائلن شامل اولوب عدلیہ نظارتنک تأسیسیلہ بر درجہ
نتیجہ لن اصلاحات غیرتلی آرزو ایدیلان ثمراتی ویرمیلہ جک مرتبہ کالہ واصل اولہ مدی
چونکہ بر ملت قدیم ہر ف وعادتلرندن ، اعتیادات وغنعاتندن قولایقلہ تخلیص کریبان
ایدہ من . سیاسی ویا عدلی ہر یکی تشکیلات بو عواملدن دائما متأثر اولور .

دولت علیہ نك یقین زمانہ قدر نہج سیاسی ، مؤافقک « ضابطہ نہجی » دیدکلی